

УДК 330.131.7

ЗАХАРКІН

Олексій Олександрович

кандидат економічних наук

zaharkin@ukr.net

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ESSENCE AND VALUE OF INNOVATIVE PROCESSES ARE IN ACTIVITY OF ENTERPRISE

У статті досліджено основні аспекти понятійного апарату інноваційної діяльності підприємств, зокрема розкрито економічний зміст таких понять як «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес». Розглянуто структуру та основні етапи інноваційного процесу. Досліджено чинники впливу на інноваційну діяльність.

В статье исследованы основные аспекты понятийного аппарата инновационной деятельности предприятий, в частности раскрыто экономическое содержание таких понятий как "инновация", "инновационная деятельность", "инновационный процесс". Рассмотрена структура и основные этапы инновационного процесса. Исследованы факторы влияния на инновационную деятельность.

In the article author considers the basic aspects of innovative activity of enterprises concept, in particular economic maintenance of such terms as "innovation", "innovative activity", "innovative process" has been developed. The structure and basic stages of innovative process have been investigated. The factors of influence on innovative activity have been defined.

***Ключові слова:** інноваційний розвиток, інноваційна діяльність підприємств, інноваційні процеси, інновації.*

***Ключевые слова:** инновационное развитие, инновационная деятельность предприятий, инновационные процессы, инновации.*

***Keywords:** innovation development, innovation activities of enterprises, innovation processes, innovation.*

ВСТУП

Світовий досвід свідчить, що визначальним фактором успішного функціонування будь-якого підприємства є його здатність до ведення

інноваційної діяльності. Лише за умови досягнення високого рівня інноваційної активності підприємств економіка країни зможе зайняти гідне місце у світовому процесі економічного розвитку, оскільки саме інновації забезпечують конкурентоспроможність економіки на всіх ієрархічних рівнях.

Концепція інновацій і інноваційної діяльності активно досліджується в працях представників економічної науки. Зокрема варто виокремити роботи І.Т. Балабанова, А.С. Гальчинського, С.М. Ільяшенка, М.А. Йохни, П.Л. Зеленова, Л.І. Кошкіна, Н.С. Краснокутської, О.Є. Ломакіна, В.Г. Мединського, В.Є. Сапелкіна, В.П. Соловйова, Л. І. Федулової та інших.

Разом з тим аналіз опублікованих праць з даної проблематики дає підстави говорити про те, що й досі не сформовано цілісної системи поглядів щодо змісту категорії «інноваційний процес» та його місця в діяльності промислових підприємств.

МЕТА РОБОТИ

полягає в подальшому розвитку теоретичних положень інноваційного розвитку підприємств, а саме у визначенні сутності інноваційних процесів в діяльності підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові документи з питань здійснення інноваційної діяльності підприємств та офіційні дані Державного комітету статистики України. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів присвячені проблемам інноваційного розвитку підприємств.

У процесі дослідження використано наступні сучасні методи: логічного узагальнення та наукової абстракції (при уточненні категоріального апарату) та системно-структурного аналізу (при визначенні факторів впливу на інноваційну діяльність підприємств).

РЕЗУЛЬТАТИ

Інноваційний розвиток підприємств – це безперервний рух, який базується на впровадженні та реалізації інновацій, які не лише зумовлюють поліпшення кількісних та якісних характеристик діяльності підприємства, але і забезпечують зміцнення його ринкових позицій та створюють умови для його подальшого розвитку [15, с.15,20].

Розглянемо ключові поняття з визначеної тематики: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний процес.

Поняття «інновація» має латинські корені та тлумачиться як «відновлення», «оновлення». У перекладі з англійської поняття «innovation» означає «введення нового».

Проведене нами дослідження показало, що у науково-методичній літературі не має єдиного трактування даного поняття. В залежності від об'єкта та предмета дослідження різні економісти розглядають інновацію по-різному. Традиційно визначення поняття розглядають як кінцевий результат інноваційної діяльності [1, 5, 6, 11, 14], або як діяльність, процес змін [17, 18, 19]. При цьому переважна більшість прихильників першого підходу налічується серед вітчизняних науковців, тоді як зарубіжні вчені наголошують на останніх підходах. Крім того, досить часто у багатьох вітчизняних та закордонних наукових працях терміном «інновація» одночасно позначається і процес створення та впровадження чогось нового, і його конкретний результат. Тому не дивно, що наразі найбільш жвава наукова дискусія між вченими й економістами відбувається, переважно, тільки між прихильниками другого та третього підходів.

Інноваційна діяльність згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» визначається як діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг [4]. Зауважимо, що у світовій практиці, на відміну від поняття «інноваційна діяльність», викладеного в Законі України, під ним розуміють діяльність, спрямовану на

використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення і відновлення номенклатури і поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), удосконалення технологій їх виробництва з наступним впровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому чи зовнішньому ринках [16]. Виходячи з наведених визначень, приходимо до висновку, що інноваційна діяльність, являє собою комплекс наукових, технологічних, виробничих, організаційних, фінансових та комерційних заходів, сукупність яких приводить до впровадження нових або удосконалення існуючих продуктів.

У разі, коли інноваційна діяльність підприємства здійснюється у вигляді виділеної участі або спеціалізованої участі підприємства як новатора, така діяльність складається з інноваційного процесу, що охоплює весь комплекс відносин виробництва та споживання і є періодом від зародження ідеї до її комерційної реалізації. У науково-методичній літературі з теорії інноватики існує багато різноманітних підходів до визначення цього явища. Приклади трактування поняття «інноваційний процес» наведено у табл. 1

Табл. 1 Приклади трактування поняття «інноваційний процес»

<i>№ n/n</i>	<i>Автор, джерело</i>	<i>Приклади трактування</i>
1.	Завліна П. Н. [3]	це процес перетворення наукового знання в інновацію, який можна представити як послідовний ланцюг подій, в ході яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології або послуги і поширюється при практичному використанні.
2.	Євсеева Л.А. [8]	діяльність по створенню, реалізації й поширенню інновацій в суспільному виробництві а саме: створення готової до вживання розробки, що пройшла всі стадії перевірки на виробництві й у споживача.
3.	Мендрула О. Г. [12]	це сукупність послідовних дій із створення й впровадження нових або вдосконалених технологій. Він вимагає залучення багатьох функціональних сфер, у тому числі, служби НІОКР, маркетингу, виробництва, фінансів, персоналу. Від того

		наскільки ефективний кожен підрозділ виконає поставлені перед ним цілі й завдання, залежатиме результативність інноваційної діяльності на підприємстві в цілому. Важливе значення при цьому має не лише порівняльна оцінка господарських результатів, але і аналіз організаційно-економічних дій, які сприяли досягненню підсумкових інноваційних показників.
4.	Монастирний Є.А. [13]	процес змін елементів системи й взаємозв'язків між ними, внутрісистемний процес формування результату, процес реакції системи у відповідь на зміну зовнішніх умов, в першу чергу, на зміну вимог ринку.
5.	Жариков В.В. [2]	також наголошує на тому, що інноваційний процес – це послідовність подій, під час яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології, структури або послуги і розповсюджується у господарській практиці і суспільній діяльності.

Аналізуючи визначення наведені у табл. 1 можна зробити висновок, що в цілому усі вони зводяться до одного: інноваційний процес пов'язаний зі створенням, освоєнням і поширенням інновацій, необхідними властивостями яких є науково-технічна новизна, освоєння нововведення у виробництві, їх практичне застосування та комерційна реалізованість. При цьому варто акцентувати увагу на тому, що на відміну від виробничого процесу інноваційний процес характеризується високим рівнем ризику та невизначеністю, а також неможливістю детального планування та орієнтації на прогнозні оцінки.

У науково-методичній літературі виділяють три види інноваційного процесу [5]:

- простий внутрішньоорганізаційний (натуральна форма);
- простий міжорганізаційний (товарна форма);
- розширений.

Простий внутрішньоорганізаційний інноваційний процес базується на створенні та використанні новацій в межах однієї організації. При простому

міжорганізаційному інноваційному процесі новація виходить за межі організації і стає предметом купівлі-продажу. Розширений інноваційний процес базується на порушенні монополії та появі додаткового виробника, що у свою чергу сприяє удосконаленню властивостей нововведення. На рис. 1 відображено алгоритм реалізації інноваційного процесу.

Рис 1. Алгоритм реалізації інноваційного процесу

Характеризуючи алгоритм реалізації інноваційного процесу варто акцентувати увагу на тому, що модель інноваційного процесу окремих підприємств в залежності від стану їх економічного потенціалу може

різнитися, втім ключові етапи на нашу думку відображено в повній мірі на рис.1. Крім того, варто наголосити на тому, що інноваційні процеси носять циклічний характер, впровадження одного нововведення породжує інші.

Переходячи до розгляду чинників негативного впливу на інноваційну діяльність підприємств, вважаємо за доцільне здійснити їх поділ на внутрішні (ендогенні), тобто ті які діють в межах підприємства та безпосередньо залежать від діяльності підприємства та зовнішні (екзогенні) – діють поза межами підприємства, а отже здійснюють вплив на загальнодержавному рівні (рис. 2).

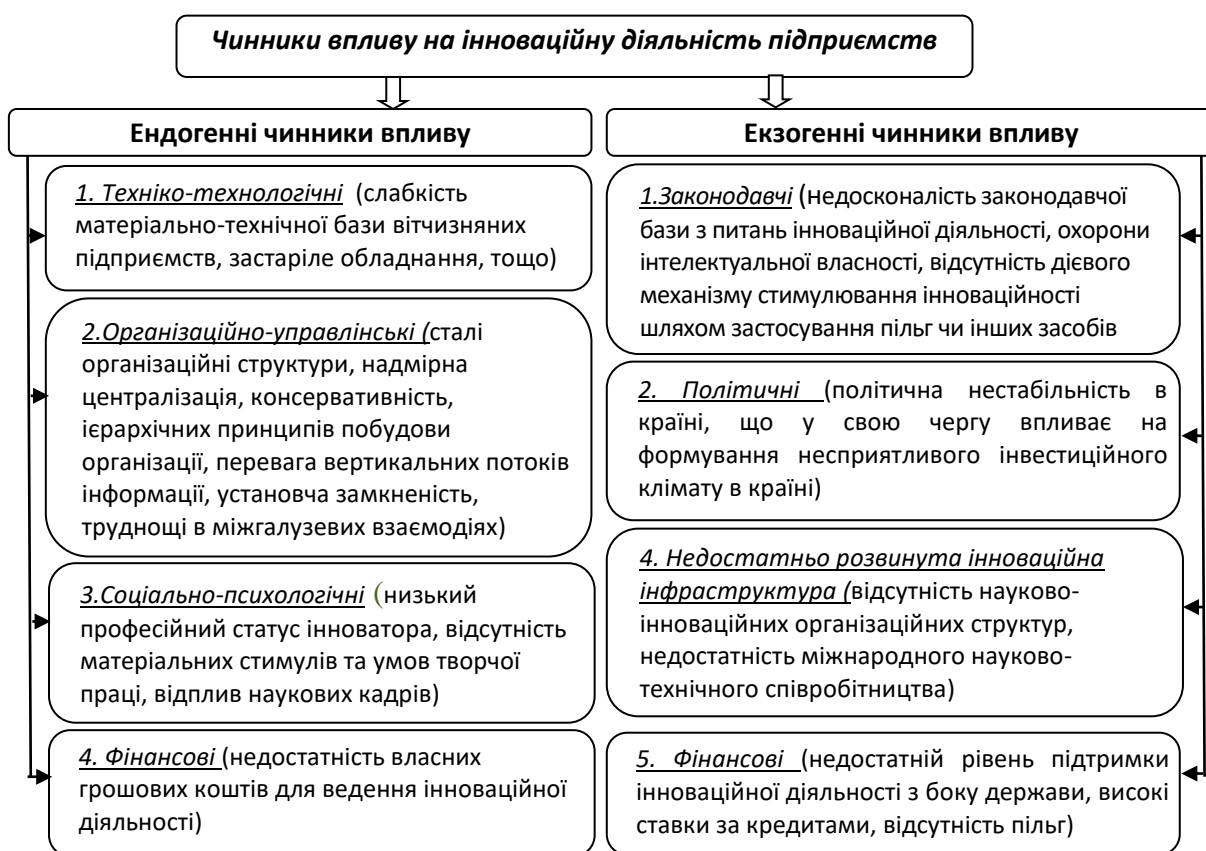

Рис. 2 Чинники негативного впливу на інноваційну діяльність підприємств

Підсумовуючи та оцінюючи комплекс факторів, що негативно впливають на формування та розвиток інноваційної діяльності в Україні, можна стверджувати, що найбільш впливовими серед них є фінансові, законодавчі та техніко-технологічні, оскільки саме вони є основою будь-якого інноваційного процесу.

ВИСНОВКИ

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що на сьогоднішній день інноваційна діяльність є запорукою успішності діяльності підприємства та ключовим важелем розвитку економіки країни в цілому. Втім здійснене нами дослідження показало, що в Україні існує низка перепон на шляху активізації інноваційної діяльності в країні, серед яких варто виокремити перш за все недосконалість законодавчої бази з питань інноваційної діяльності, відсутність дієвого механізму стимулювання інноваційної активності, несприятливий інвестиційний клімат в країні, а також недостатній рівень підтримки інноваційної діяльності з боку держави, тощо. З метою нейтралізації відзначених чинників в країні необхідно сформувати цілий комплекс заходів, серед яких оновлення матеріально-технічної бази підприємств, які працюють у стратегічно важливих галузях; розробка дієвого механізму стимулювання інновацій шляхом застосування податкових чи інших пільг; створення належної інноваційної інфраструктури; налагодження зв'язків між наукою та безпосередньо виробництвом, тощо. Саме вирішенню визначеного кола питань і будуть присвячені подальші дослідження автора.

Література

1. Глазьев С.Ю. Экономическая теория технического развития / С.Ю. Глазьев. – М. : Наука, 1990. – 232 с.
2. Жариков И.А. Управление инновационными процессами : учебное пособие / В.В. Жариков, И.А. Жариков, В.Г. Однолько, А.И. Евсейчев – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, – 2009. – 180 с. – С. 123-138;
3. Завлин, П.Н. Инновационная деятельность в современных условиях / П.Н. Завлин // Инновации. – 2001. - № 8 - С.45
4. Закон України «Про інноваційну діяльність»/ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст.266
5. Ильенкова С.Д. Инновационный менеджмент : учебник / С.Д. Ильенкова. – М. : Юнити, 1997. – 251 с.

6. Ілляшенко С.М. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління : монографія / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко ; за ред. С.М. Ілляшенка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. – 250 с.

7. Інновації: понятійно-термінологічний апарат, економічна сутність та шляхи стимулювання. Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2005, - 118с.

8. Евсеєва Л.А., Стратегия инновационной деятельности за рубежом. / Л. А. Евсеєва, А. Ф. Сергеев // Инновации. – 2002. - № 4. - С. 59

9. Коваленко А.О. Інноваційна діяльність у промисловості України // Економіка промисловості України. – К. : РВПС України НАН України, 2002. – С. 42-50.

10. Керівництво Осло. Рекомендації зі збору та аналізу даних стосовно інновацій. – К.: УкрІНТЕІ, 2009. – 162 с.

11. Лапко О. Розвиток системи управління науково-інноваційною сферою в Україні / О. Лапко // Економіка і прогнозування. – 2002. – №1. – С. 55-62.

12. Мендрул А.Г. Формы и приоритеты инновационного процесса в контексте государственного регулирования / А.Г. Мендрул // Инновации. – 2007. - № 8. - С. 57-59

13. Монастырный Е.А. Термины и определения в инновационной сфере / Е.А. Монастырный // Инновации. – 2008, - №2, с. 28-31;

14. Основы инновационного менеджмента: Теория и практика / под ред. П.Н. Завлина [и др.]. – М. : ОАО «НПО «Издательство «Экономика»», 2000. – 475 с.

15. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитивній економіці: Монографія/ За аг.ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005.-582с. С15, 20

16. Сербенівська А. Ю. Сутність та значення інноваційних процесів в діяльності підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1690>

17. Тарнавська Н.П. Менеджмент: теорія та практика : підручник для вузів / Н.П. Тарнавська, Р.М. Пушкар. – Тернопіль : Карт – бланк, 1997. – 456с.

18. Шишко О. Азаров: Економіка України потребує інноваційної моделі розвитку / О. Шишко // ForUm. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.for-ua.com/ukraine/2007/09/25/131834.html>

19. Яковлева Н.Г. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств та ефективності його використання / Н.Г. Яковлева // Вісник КНТЕУ. – 2005. – № 1. – С. 45–52.

Захаркін О. О. Сутність та значення інноваційних процесів в діяльності підприємства / О. О. Захаркін // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – №12. – С. 20–24.